

Духовний кодекс людства — Біблія

9 клас

Інна Бойко,

вчитель української мови і літератури
НВО ЗОШ I—III ступенів № 24 — ЦДЮТ "Оберіг"
Кіровоградської міської ради

Мета: ознайомити учнів з Біблією як скарбницею народної мудрості та зі структурою книги, навчати читати та розуміти її; дати поняття про притчу як повчальний жанр; розвивати вміння розмірковувати про моральні проблеми, читаючи художній текст; сприяти духовному удосконаленню учнів та вихованню у них цінностей християнської моралі.

Обладнання: Інтернет-зображення Біблії різних років видання, художні твори, в яких звучать біблійні мотиви ("Мойсей" І.Франка, твори Т.Шевченка, Лесі Українки, П.Куліша), репродукції картини Рембрандта "Повернення блудного сина", гравюр Доре "Всесвітній потоп", "Вавилонська вежа").

Епіграф: *Все, що робить Бог, є любов. Навіть коли ми Його не розуміємо.*

Біблія

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

- Як книга здатна врятувати народ?
- Чим корисне читання для людської душі?
- Чому книга у давні часи була у великій пошані?
- Яка роль книги у сучасному житті?

3. Оголошення теми та мети уроку

Слово вчителя. Як складно часом нам знаходити спільну мову один з одним, бо у кожного свої уподобання і захоплення, схильності й судження. Одного слово може надихнути, іншого — залишити байдужим. Однак є книги, які несуть слово, що не роз'єднує, а зближує. Воно однаково зрозуміле і потрібне кожному з нас. Саме з такою книгою ми сьогодні ознайомимося. Назва цієї книги — Біблія.

Бесіда.

- Якщо вам доводилося тримати цю книгу в руках або читати її, то які ваші враження від спілкування з нею?
- Що запам'яталось найбільше?

Для того, щоб узагальнити ваші знання про Біблію, творчі групи підготували тематичні повідомлення і сьогодні готові представити результати своєї роботи.

4. Сприймання та засвоєння нового матеріалу

Повідомлення творчих груп.

Знайомство з Біблією

(Наступний матеріал є конспектом розділів книжки Л.Куценка "Час вчитися любити. Біблія на уроках літератури". — Кіровоград: Степова Еллада, 1999.)

Біблія — книга, яка має тисячолітню історію, яка визнана архітвором у всьому світі. Лише упродовж XX століття вона була перекладена 1400 мовами світу і сьогодні видана (повністю чи окремими книгами) 1848 мовами (дані на 1986 рік). Наклад видань Біблії десятиліттями традиційно посідає перше місце у світі. Для прикладу, в 1900 році було надруковано 5 мільйонів примірників повних видань Біблії і 7 мільйонів примірників Нового Заповіту, а в 1980 році — майже 36 мільйонів примірників Біблії та 57 мільйонів примірників Нового Заповіту.

Біблія протягом багатьох століть мала великий вплив на всі сфери буття багатьох держав і народів світу. Зокрема, винятковим він був у царині духовного життя.

Біблія (з грецьк. — книги) — священна книга іудаїзму та християнства. Іудеї сповідують лише написаний давньоєврейською і частково арабськими мовами Старий Заповіт, а християни приймають як Старий, так і написаний давньогрецькою мовою Новий Заповіт.

Робота з підручником.

— Прочитайте визначення Біблії, подане у підручнику (Міщенко О. *Українська література. Підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів*) на стор. 50, випишіть його у зошити.

У християнській Церкві Біблією називається зібрання книг, написаних пророками та апостолами. Віруючі люди вважають, що Біблія була послана на землю самим Богом через Духа Святого.

Створювалася Біблія протягом майже півтори тисячі років, починаючи з XII ст. до н.е. За різними даними, над книгами Біблії, написаними у різних місцях і в різний час, працювало від 75 до 400 авторів. Книги Книг творили приблизно 60 поколінь письменників! Створювалася вона на трьох континентах — в Азії, Африці та Європі. Писалася трьома мовами: давньоєврейською, арамейською, грецькою.

Християнська церква канонізувала, тобто узаконила через особливу ухвалу найвищого церковного форуму, Біблію наприкінці IV століття. На територію України Біблія потрапила в X столітті одночасно із прийняттям християнства.

Структуру Біблії розглянемо за допомогою такої схеми:

Структура Біблії

Старий Заповіт

(22 книги)

1. Книги Закону або П'ятикнижжя Мойсееве
  - Буття
  - Вихід
  - Левіт
  - Числа
  - Повторення Закону
2. Історичні книги
3. Повчальні книги
  - Книга Іова
  - Книга Псалмів
  - Книга Приповістей Соломона
  - Книга Еклезіястова
  - Пісня над Піснями
4. Книги пророчі
  - Ісайї
  - Єремії
  - Єзекіїля
  - Даниїла
  - 12 книг малих пророків

Новий Заповіт

(27 книг)

1. Чотири Євангелія —
  - Матвія
  - Марка
  - Луки
  - Іоанна
2. Книга "Діяння апостолів"
3. Апостольські послання
4. Апокаліпсис (з грецької — одкровення)

Сутність Біблії як морального кодексу

Під час повідомлення творчої групи учні записують у зошити міні-конспект почутого.

У своїх книгах Біблія висвітлює філософські, космологічні, міфологічні та морально-етичні погляди народів Близького Сходу та Середземномор'я в історичній ретроспективі (протягом півтора тисячоліття). Ми маємо змогу пізнавати історію релігії, власне історію, пам'ятки літератури різних часів і народів. Проте, говорячи про Біблію, треба пам'ятати, що йдеться про головну культову книгу християнської релігії; своїми текстами Біблія подає концепцію світу і людини.

Святе Письмо досить аргументовано ілюструє духовний шлях людства у пошуках Бога. Біблія не просто декларує тезу, що щасливе майбутнє в руках кожного з нас, що його запорукою є ідея спасіння душі, шлях морального вдосконалення людини. Кожною своєю книгою, кожним окремих її положенням прагне досягти того, щоб з цієї думкою згідний читач.

Вплив Біблії на художню літературу

У давній українській літературі біблійні книги справили становленню оригінальної літератури. Теми, образи й посилання на Біблію надзвичайно часті в літописах та інших світських пам'ятках. Література XV—XVIII століть також позначена впливом Книги Книг. Її сюжети й образи використовувалися в українській поезії Лазарем Барановичем, Іваном Величковським, Семеном Климівським, Григорієм Сковородою.

На всіх етапах розвитку літератури митці слова постійно зверталися до Книги Книг. До XIX ст. біблійна фразеологія була обов'язковим елементом розвитку художнього образу, сама ж Біблія — джерелом істини, авторитетним суддею, духовним Всесвітом. Найбільш часто згадується в творах українських письменників притча про сіяча. До неї не раз зверталися Тарас Шевченко ("Чигирине, Чигирине...", поеми "Сон" і "Кавказ", "Саул", "Не нарікаю я на Бога") і Пантелеймон Куліш ("Дума", "Старець", "Неньчина пісня"). У літературних творах також осмислюється морально-етичний зміст християнського вчення в цілому, автори звертаються до образу Христа, Богоматері, їх загальнолюдського подвигу. Наприклад, у поемі "Марія" Т. Шевченка син Божий виступає як син людський, у сонетах XXXVI—XXXVIII І. Франка порушується проблема відповідальності людини за свої вчинки. Творів Лесі Українки, в яких переосмислюються біблійні сюжети, більше п'ятнадцяти. Вершинами художнього переосмислення євангельських сюжетів в українській поезії є "Давидові псалми", "Пророк", "Неофіти" Т. Шевченка, "Мойсей" І. Франка, "Вавилонський полон" Лесі Українки.

Вчитель. Чому письменники часто використовують у своїх творах біблійні притчі, що вони дають сучасному читачеві? (В них ті моральні установки, які є ядром християнського вчення.)

Притчі — давня назва коротких алегоричних оповідань, які виражають дидактично-повчальні смисли.

Л. Куценко у своїй праці "Час вчитися любити" зазначає: "У Біблії маємо специфічну модифікацію притчі та її стилістичну реалізацію. Це оповідання, історії, бувальщини, взяті із життя або творчо змальовані з життєвих ситуацій з метою наочним прикладом наголосити на моральних істинах. Часто притча використовується саме для зіставлення, порівняння життєвої практики людини і духовних приписів.

Безсумнівно, притчова мова запозичена з традицій східних мудреців і вчених, серед яких вона була поширена".

Робота в групах. Кожна група опрацьовує окрему притчу або легенду за текстами, поданими у хресто-

матії (Джерела дружно б'ють: Хрестоматія з української літератури для 9 класу / Уклад Борис Степаншин. — К.: Арт-Освіта, 2004. — 480 с.), стор. 6—10, за таким планом:

- виразне читання оповіді;
- тлумачення символів;
- повчальний зміст твору.

Притча про сіяча

Бесіда.

— Чому головний персонаж постає в образі сіяча?
— Який художній засіб використано у притчі?
— Про яку роботу душі людської йдеться у притчі?
(Сам Ісус Христос є сіячем, насіння — це його наука, а різноманітний ґрунт, на який падає насіння, — це людські серця: тут пригожі, там втолочені в тернину, тут черстві, там урожайні. Проповідник наголосив, що важливо не лише почути моральні принципи нового закону, не просто прийняти їх, але й зрозуміти й сприйняти душею.)

Притча про блудного сина

Бесіда.

— Чому син вирушив з дому?
— Що чекало його у мандрах?
— Чи можна вважати друзів старшого сина справжніми?
— Які були причини повернення сина додому?
— Як прийняли його вдома?
— Чому батько прийняв сина з прощенням?
(Батько любив свого сина, а то є цінність. Любов долає все, навіть зраду.)
— Який епізод притчі зображено на репродукції картини Рембрандта "Повернення блудного сина"?

Легенда про створення світу

Бесіда.

— Чому саме в такій послідовності Бог створив світ?
— Ким, за легендою, є Бог?
— У яких іпостасях постає Бог?
(Легенда розповідає про те, як із древнього хаосу був створений упорядкований світ, небо і земля. Творча діяльність Бога показана в рамках шести днів творення. У біблійній оповіді висловлюється думка про вірування в єдиного Бога. Бог — найвища істота. Йому немає рівних нікого і ніде у світі. Ми, люди, своїм розумом не можемо його досягнути і побачити. Він один у трьох іпостасях: Бог Отець, Бог Син, Бог Дух Святий. Розрізняються вони тільки тим, що Бог Отець ні від кого не народжується; Син Божий народився від Бога Отця, а Дух Святий теж походить від Бога Отця.)

— Чому у світі, створеному Божою любов'ю, існує зло?
(Зло увійшло в світ, бо проти Бога збунтувався сатана. Сатана до свого падіння був ангелом світла. Як улюбленого свого первістка, Бог наділив сатану майже такою силою, яку мав сам. Бог дає всякому творінню повну свободу, аби воно в кінці отримало плоди власних добрих або лихих вчинків. Люди вільні від впливу сатани лише настільки, наскільки самі того хочуть.)

Легенда про потоп на землі

Бесіда.

— Як ви вважаєте, всесвітній потоп — реальний факт чи легенда?
— З якою метою Бог послав людям випробування лихом?
— Який урок повинні були винести люди після потопу?
— Уособленням яких недоліків є Ной?

(Людина, незважаючи на всесвітню катастрофу, на жаль, не змінилася на краще. Нова історія і новий світ, який виник після потопу, знову наповнилися гріхами, хоча Господь так суворо покарав людство. І все ж таки

Бог сприймає новий світ, благословляє людей, ставить їх на чолі усього живого, оскільки вірить, що тільки добро здатне творити добро. У Біблії потоп — наслідок гріховності людей, які своїм розбещеним життям викликали гнів Божий.)

— Якими художніми засобами образотворчого мистецтва передає суть притчі Г. Доре у своїй гравюрі "Всесвітній потоп"?

Легенда про перших людей Адама і Єву Бесіда.

— Чому Бог, створивши перших людей, дав їм душу?

— Про які лихі вчинки розповідається у легенді?

— Після покарання Богом люди більше втратили чи надбали?

(Сама оповідь є підтвердженням того, що Бог створив світ для людини, подоби Бога. Божественність людини в тому, що вона стане володаркою на землі, а Бог — у всесвіті. Але за те, що люди не послухалися його, він позбавить їх зручних умов і поселить на іншій землі. Це не покарання людини, а велика милість до неї. Оскільки Бог вселив в неї надію на те, що всі біди відступлять і людина стане щасливою. Не послухавши Бога, Адам та Єва були покарані за свій гріх, але, можливо, саме тоді люди надбали безцінний дар — совість, який дає змогу відрізнити добро від зла.)

— Розкрийте значення поняття "первородний гріх". (Первородний гріх — розрив зв'язку любові, що існував між Богом і людьми.)

— Як із змістом розглянутих оповідей пов'язаний епіграф уроку?

— Якою є любов Божа?

— Що означає любити Господа?

Легенда про Вавилонську вежу

Бесіда.

— Прагнення до чого засуджується у легенді?

— Як відреагував Бог на рішення побудувати вежу?

— Як Господь покарав зухвальців?

— Виділіть у тексті прочитаної легенди настанови, до яких ми повинні дослухатися.

(За шумерських часів, у 5 тисячолітті до н. е., у Месопотамії молилися богам на штучних горах — зиккуратах, які височили над будівлями як "шлях у небо". Шумери (мешканці частини Передньої Азії, Північної і Східної Африки) будували чотириповерхові зиккурати. Коли шумерів витіснили семіти — аккадці (вихідці з Аравії) й утворили тут Вавилонську державу, зиккурати стали будувати семиповерховими. Ще пастухи Аравії, предки аккадців, спостерігали: на небі рухається сім світил, що лягло в основу обоження числа 7. Семиповерховий зиккурат мислився як "сім небес", верхній поверх якого був золотим, бо туди, вважалося, сходить божество. Кожне місто мало свій зиккурат. Вочевидь, образ зиккурату був покладений в основу біблійного переказу про Вавилонську вежу і став символом гордовитого прагнення людини завоювати небо. Люди перестали боятися Бога і задумали вдертися до його місця перебування — на небо. У Біблії пам'ять про це відбилася в образі титанічної Вавилонської вежі, що її побудували люди у своєму пориванні до панування над небом і землею. Вавилонська вежа була збудована нащадками Ноя у Сеннаарській долині. Хронологічно вираховують, що знадобилося 3 роки тільки для збирання будівельних матеріалів і не менше 22 років на побудову самої вежі. У легенді осмислено існування численних мов. Богів не до впадоби наднаціональна спільнота, в якій усі говорять єдиною мовою, природне існування різних народів і мов.)

— Прокоментуйте зображене на гравюрі Г. Доре "Вавилонська вежа".

5. Підсумок уроку

Бесіда.

— З яких основних частин складається Біблія?

— Чи збігаються ваші уявлення від прочитаного та побаченого на картинах художників?

— Чим сподобались вам легенди, над якими ви працювали протягом уроку?

— Що нове ви відкрили для себе?

— Чого навчає нас священна книга?

— Які людські вади засуджуються у легендах та притчах, що розглядалися на уроці?

— Якими моральними цінностями повинна володіти людина згідно з біблійними настановами?

— У чому полягає вічність думок, викладених у Біблії?

Заключне слово учителя. Біблія — мудра книга.

В ній знайшло відображення все, чим жила людина, що ненавиділа, що любила, про що мріяла. Ознайомившись з цією книгою, кожний з нас зробив ще один крок до духовної досконалості, до того, щоб вважати себе людиною високоосвіченою і культурною.

Є в цій книзі немало таємниць, відповіді на які досі шукають дослідники. Чим стала для вас Біблія — ви зрозумієте, коли прочитаєте її повністю. Ця книга переконує, що нам треба шукати світло істини у християнському вченні, духовного збагачуватись та самовдосконалюватись, вона допомагає повірити в людей, у себе і в свій талант творити добро.

6. Домашнє завдання.

Опрацювати статтю підручника (Міщенко О. Українська література. Підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. — К.: Генеза, 2009. — 304с.: іл.), стор. 56—60. Запам'ятати десять заповідей, одну з них письмово прокоментувати.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.: Ірпін: ВТФ "Перун", 2001. — 1440 с.

2. Куценко Л.В. Час вчитися любити: Біблія на уроках літератури. — Кіровоград: Степова Еллада, 1999. — 56 с.

3. Семотюк О.П. Сучасний словник іншомовних слів. — 2-ге вид., доп. — Х.: Видавництво "Ранок", 2008. — 688 с.

Словник до уроку

Амінь (гр. amen — хай буде так, істинно, вірно) — 1) церк. слово, яке завершує молитви і проповіді у християнстві й іудаїзмі; 2) перен. кінець, усе закінчено.

Ангел (гр. angelos — вісник) — 1) рел. в іудейській, християнській і мусульманській релігіях — надприродна істота, вісник Бога; зображується, як правило, у вигляді юнака з крилами; 2) перен. захисник, заступник.

Голгофа — 1) місце страти злочинців поблизу Єрусалима, де, за євангельською легендою, було розп'ято Ісуса Христа; 2) перен. місце страти, мук.

Євангеліє (гр. euagelion — добра звістка) — 1) рел. частина Біблії, що складається з чотирьох канонічних книг, які розповідають про Ісуса Христа і його вчення; входять до Нового Завіту; 2) рел. кожна з цих книг (Євангелія від Матвія, Луки, Марка, Іоанна); 3) перен. твори, у яких викладено основні принципи, правила чого-небудь.

Сатана (гр. satan, satanas) — у різних містичних і релігійних вченнях — диявол, що уособлює зло.

Заповіт — настанова, наказ, дані послідовникам або нащадкам.

Пророк — за релігійними уявленнями — проповідник волі Божої.